

גסיסה

הדו"ח הסודי

הגילויים אודות ממצאי הדו"ח הסודי של הד"ר חיים גמזו על מצבו של התיאטרון בישראל ב"העולם הזה" (1208), עוררו סערה בקרב אנשי התיאטרון במדינה. למרות שעקרי הדברים בדו"ח זה היו ידועים לאנשי התיאטרון, לא נמצא עד אז אדם שיערוך סקר יסודי וסיכום מקיף על סמך מספרים ועובדות ויסיק את המסקנה המזעזעת של הד"ר חיים גמזו: סכנת ההתמוטטות הכלכלית והאמנותית הצפויה לתיאטרון הישראלי. התגובה הכללית שנשמעה על הדו"ח היתה אחידה: "התיאטרון הישראלי אינו גוטס — הוא נרצח!" בעמודים אלה מפרסם "העולם הזה" פרקים נוספים מתוך הדו"ח הסודי של הד"ר חיים גמזו המצביעים על הגורמים ועל הסיבות לרצח התיאטרון.

אלה הם יחסים מסוכנים. למעשה, הם מביאים לרצח התיאטרון. כדי להבין את האינומאליה שבחיסים אלה ואת האסון שהם טומנים בחובם לתיאטרון הישראלי, כדאי דחקא להתחיל ממסכת היחסים האחרונה והאיומה ביותר — יחסי העובדים ו התיאטרון.

מתחילת קיומו של התיאטרון הישראלי, הוא נוהל על ידי מנהלים חובבים מבין השחקנים, אנשים ללא נתונים וללא ידיעות בהנהלה מיקצועית של תיאטרון. מצב זה נתן אפשרות לקבוצות יותר מאורגנות — כמו עובדי הבמה, למשל, המאורגנים ב איגוד מיקצועי משלהם — להשתלט על הדברים ולהכניס נוהג העונה על תועלתם הפרטית ולא על תועלת התיאטרון.

נוהל העבודה וזכויות עובדי הבמה, בכל התיאטרונים בארץ, נקבעו לפי אלה של עובדי הבימה. משחקם של שחקני הבימה מבוסס, אמנם, על המסורת הרוסית, אולם פועלי הבמה בתיאטרון זה נשענים על המסורת המפורטת של פועלי הבמה האמריקאים דחקא.

מן הידועות היא שהאגנסטריזם השתלט בארצות-הברית על שלושה אגודים מיקצועיים: פועלי התובלה, הנמלים והבמה. אי גוד פועלי הבמה בארצות-הברית הוא ענף סגור ועסק של ירושה, שאב מעביר לבנו. פועלי הבמה האמריקאיים מחולקים לפי מיקצועות: יש אגודת מזיזי החיטים, אגודת בוני תפארות וכו'. פועל המזיז רהיט לא יעז לעולם להזיז ריקיוויז חשמלי. אף פועל לא יעשה דבר שאינו נוגע לתחום עבודתו המוגדר.

האיגודים המיקצועיים של עובדי הבמה מחייבים את התיאטרונים למעשים שאינם מתקבלים על הדעת. כאשר העלה התיאטרון בברודוויי את המחזה נדודה בשניים, בו משתתפים שני שחקנים בלבד, היתה הנחלה התיאטרון נאלצת לשלם לתזמורת של 50 איש, ל-15 פועלי במה ולשבעה מנהלי הצגה שלא שותפו כלל בעבודות ההצגה.

כך זה באמריקה. בישראל אין המצב רחוק מזה המקובל שם, ולפעמים אף עולה עליו.

השחקן: נחות דרגה מיקצועית

עובדים המכניים בשלושת התיאטרונים הגדולים בישראל, הם חברי אגודה מקצועית במסגרת ההסתדרות הכללית. מצב זה מבטיח להם חוזה-עבודה קולקטיבי עם הנהלות התיאטרונים. החוזה קובע את זכויותיהם, התנאים הסוציאליים שהם זכאים להם והתשלומים המיוחדים עבור שעות נוספות ונסיעות מחוץ לעיר.

כבר מבחינה זו בלבד, טוב מצבם של העובדים המכניים בתיאטרון על מצבם של השחקנים, שהם חברי הסתדרות בודדים, אינם נמנים עם גוף מיקצועי מאורגן. לשתי קנים אין תשלום עבור שעות נוספות ואף לא על נסיעות. מבחינה תיאורטית יש להם גם קופת-תגמולים וקרן-פנסיה, אולם שתי קופות אלה, בכל תיאטרון בארץ, ריקות. העובדה המדהימה ביותר בדו"ח של גמזו לגבי בעיה זו, כלולה בפסקה האומרת:

הק הצופים שנוכח באולם הבימה קם על רגליו ומחא כף בנימוס. אולם מחיאות הכפיים החיחרות שניתנו לי שחקני הצגתה האחרונה של הבימה, אופרה בגרוש, לא יכלו להתריש את הערות ה' לגלוג העוקצניות ואת הבעת-הביקורת החריפה על כישלונה של הצגת מחזה קלאסי מודרני זה. ב"במה" שתיאטרון מודרני יציג כך את ברכט ב-1960! התמרמר צופה בגיל העמידה.

היתה רק טעות אחת בהערות של אותו מבקר דקדקן. חזיתו המחודשת של בנין הבימה וציפויי המהגוני על קירות אולמן, יוצרים אולי את הרושם שהבימה היא תיאטרון חדש ומשוכלל. אולם זהו רק איפור המכסה על פצעים. די לעבור את מסך הקטיפה האדום המפריד בין האולם לבמה כדי להיחכך במצב לאשרו. התמונה שתתגלה עלולה לעורר חלחלה בכל מבין בתיאטרון. הדו"ח של גמזו מכיל סקר קצר ומאלף של מצב המיתקנים בבימה. אומר הדו"ח: "מצב הציוד בבימה חמור. כל הציוד הישן, סכני, התאורה, המנופים, מכונות-הקירור, מכשירי הניקוי והכבוי, המתפרה, בתי הימלאכה, אגף הפיאות — כולם הם תוצרת מחילת שנות העשרים של המאה, כלומר הגיעו כבר לגיל 40 ומעלה ודורשים התיקון מידי. בגלל חוסר חומרים חיוניים בימי מלחמת העולם השנייה, רבים עדיין מלווחות פגומים ומפורקים. הגג מצופה נייר-זפת ודולף בחורף.

"מיווג-האחיר בבנין הבימה הוא מיושן ומסוכן לציבור. הוא פועל על גז אמוניאק, לפי שיטת בראשית הקירור בארצות-הברית, בתחילת שנות העשרים", נאמר בדו"ח. אין בתמונה קדרת זו כדי להצדיק כיש-לונות אמנותיים. תיאטרון טוב מתקיים גם בתנאים גרועים בהרבה מאלה של הבימה. אולם כשתיאור זה מצטרף על גילויים קודמים אודות מצבם הכלכלי הירוד של התיאטרון, של ההרענות ההולכים ומצטברים בקופות התיאטרונים, של אחירת הדיכאון השוררת בין אנשי הבמות, יש בו כדי להסביר את מהות המשבר בתיאטרון.

היחסים המסוכנים

לאחרונה נמצאו אנשים, ששמו את עצמם כממתיים לענייני תיאטרון. הם טוענים: "תיאטרון חייב להיות נרצח" בלי לא פחות ממפעל טכסטיל. יש להפסיק את ביוזבו הכספים, הכוחות והכישורונות." והי טענה טובה מאוד, אלא שיש לה חסרון אחד: אין לה אחיזה במציאות. בתיאטרון הקיימים, בלתי אפשרי הוא שתיאטרון רפרטוארי יהיה עסק רנטאבילי בישראל.

מדוע? הדו"ח הסודי של גמזו מוצא את שורש הרע בשרוה של יחסים הקיימים בתיאטרון הישראלי:

- יחסי השחקנים בינם לבין עצמם.
- יחסי השחקנים והנהלות התיאטרונים.
- יחסי התיאטרון והביקורת.
- יחסי התיאטרון והעובדים המקצועיים שלו.

במדינה

חקלאות

תו של תינוק

את השטחים יומיים-היבול, שהיה זריק להתחיל בחודשים נובמבר ודצמבר, הושמד התוצאות:

● החורף לא יהיו בישראל עגבניות כלל — או, לכל היותר, במחירים גבוהים מאוד. רק מי שהפר את הוראות הממשלה וגידל עגבניות אחרות ייצא ושכר, ירחיח הון.

● לא יהיה ייצוא. ● הממשלה תצטרך לשלם פיצויים ל חקלאים הניזוקים.

● המושבים, הנמצאים במצוקה קשה, בלאו הכי, יסבלו מכה ממאירה נוספת.

בשעתו נאלץ פנתס לבון להתפטר ממשרד-החקלאות בשל שלולן פחות חמור בהרבה. אולם אין כל סכנה שדיין יסבול מן הכישלון: דחקא לבון דואג עתה לכך ש איש לא יעסוק בבעיית העגבניות.

היסטוריה

הדרך מכרלי

בשנת 1941, בעיצומו של מסע-הצנחן שלו, נתן היטלר לפילגשו אחא בראון מתנת יום הולדת: מכונת-ספורט הורף מדגם 1939.

אהובתו של היטלר לא היתה עתידה לגיטוע זמן רב במכונתה הירוקה-הכהה, בעלת שמונה הצילינדרים (פי שניים מהקצא דילאק החודש ביותר). זמן מה דהרה בכי בישי גרמניה במהירות של עד 250 קילור

מכונתה של אווה בראון בנתניה

הקצין סחב מהפילגוש

מטר לשעה. אחר-כך באה שקיעת האלים של הרייך בן-האלמוות. עם כיבוש גרמניה עלידי כוחות הברית, מצא רבי-סרן אמריקאי צעיר את המכונת בקירבת הבונקר בו התאבדו, לפי הסברה, אווה והיטלר. בתוך המכונת מצא רשיון נהיגה על שם אווה בראון.

הקצין לא היסט, נטל את ההורף לעצמו כשלל-מלחמה. כאשר שב למולדתו, לקח את המכונת אתו לעיר מולדתו, ניו גירסי. שם באו עליו ימים קשים. הוא נאלץ למד כור את שללו לסוכן שואבי-אבק, סכנו לרחוב.

קוריוז בלתי שמושי. הסוכן הנוסע היה סוחר זריר. הוא דאג למצוא אספן מימציאים היסטוריים נלהב, שהתעניין במיוחד במכונת בעלות עבר מפואר. היה זה יהודי אמיד, בעל אטלזי גדול.

תמורת סכום מפולפל עברה ההורף לידיו של האספן. בעלותו לישראל, בשנת 1950, נטל אותה עמו. כך זימן צחוק הגורל את רכוש פילגשו של היטלר לא רק לידי של יהודי — אלא אף לאדמת ישראל.

כאן המתניה לקצב אכזבה: המכונת לא זו בלבד שלא התאימה, לתנאי הארץ; היא אף צרכה גם יותר מדי דלק. גם לאחר שקיבלה רשיון ישראלי כחוק, זכתה במספר ת-5496, נשארה, ביסודה, פיל לבון, קוריוז היסטורי ולא כלי-תחבורה תקין.

כעבור זמן-מה נאסל לקצב. לפני כחמש שנים הוא קנה לעצמו מכונת קטנה וזסט כונת. כיום מוכן בעל מוסך נתניתי למי כור את חתיכת ההיסטוריה הניצבת במבואת עיר-החוף. אך ב-1960 לא נמצא ישראלי שהיה מוכן לשלם 400 לירות עבור מכונתה של אווה בראון.

ארם אחד במדינה היתה סיבה אישית זלט לשמוח על הרעש הגדול של פרשת הדין. אף כי הוא עצמו מעורב בה. האיש: ה דיין. לולא ריתקה הפרשה את כל ומת-הלב של אזרחי המדינה, היה הרמתפנה לדון על הכישלון המנומני של המיבצע אשר דיין קשר בו את הקאריירה שלו כשרי-החקלאות.

מעולם לא ניכשל מיבצע ישראלי כמו ע גידול העגבניות מסוג מונימייקר. הן כו למונימייקר. **"זבנג וגמרנו!"** הרעיון היסודי לגי בארץ עגבניה חדשה היה חיובי למדי. כי ווד שהציבור האזרחי אכל עד כה רק בניות מסוג מארימונד, והשתמש לייצור וקיעבניות רק בסוג תמר, הנותן צבע ום מיוחד. מבוקש בשוק האירופי דווקא זוג מונימייקר, שמקורו באמריקה.

עוד זמן רב לפני הפיכת דיין לרמטכיל ל החקלאות הישראלית, נעשו נסיעות ידול למונימייקר בעמק הירדן ובעמק תישאן. היתה אף התחלה נאה של ייצוא, שיעור 300 טון בשנה שעברה. ההגיון בריא חייב שלא להזניח התחלה זו, להר יב בהדרגה את גידול הון החוש, תוך יושת הניסיון הדרוש, צעד-צעד.

אולם משה דיין הוא מפקד-קומנדו, ואח בתו היא זו של איש חיל-הפרשים. כמו

בשטח הכסחוני, רצה גם פה לנהוג לפי הכלל המקודש: "זבנג וגמרנו!" תחת לקבוע כי בשנה הנוכחית תייצא ישראל פי שתיים או שלוש מכפי שייצאה בשנה שעברה, קבע עשרים — מ-300 ל-6000 טון.

"החשיב פיקטיבי." רק עד 20 פועלי אחרים מיבול העגבניות מסוג מונימייקר בכל דונם ניתן לייצוא. במלים אחרות: כדי לייצא 6000 טון, היה צורך לגדל 25 עד 30 אלף טון. להכריח את השוק המקומי לעכל בעצמו כ-20 אלף טון מן היבול, כדי להשיג זאת, היה צורך לאסור את גידולו של כל זן אחר של עגבניות בישראל.

ארם שקול יותר היה נוהג מתן הוראה קיצונית כזאת. כי מלבד הגידול בעמק הירדן ובעמק בית-שאן, לא היה כל שיון בון זה. לא נבדק אם הוא מסוגל לעמוד בפני המחלות הפוקדות את העגבניות בארץ. כל הארץ שתלה את הון החדש.

החקלאים עצמם לא התלהבו מן ההגיו. דיין אומנם אסר גידול כל עגבניה אחרת, אך לא קיבל על עצמו שום אחריות לתוצאות.

קבע בשעתו המומחה החקלאי דן יוגב, בירחון אתגר: "החשיב ההוצאות (של המור) עצה לשיווק ירקות) הוא פיקטיבי אף על גבי הנימ. . . המונימייקר, התינוק המסור" עם שתמונתיו הופיעו בעיתונים, עלול להר ציא את שמתו מיד עם צאתו לאחיר ה"עולם".

לבון הגואל. אולם גם יוגב לא יכול היה לנחש כיצד ימנת התינוק. המוות היה תוצאה ישירה של ההוראה לקל-הדעת לגדל את העגבניה ללא נסיון מספיק.

לפתע נתגלה כי נגיף נכנס לעגבניה ומכלה